

Mieszkańcy osiedla w sytuacji konfliktu ekologicznego w mieście

Paulina Olejniczak-Brząkała

Instytut Socjologii, Uniwersytet Wrocławski

ul. Koszarowa 3, 51-149 Wrocław

paulina.olejniczak@uwr.edu.pl

Robert Bartłomiejski: Mieszkańcy osiedla w sytuacji konfliktu ekologicznego w mieście. Warszawa 2015: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR; stron 239.

W recenzowanej książce Robert Bartłomiejski opisał mechanizmy postrzegania ryzyka i uwarunkowań postaw mieszkańców osiedli w sytuacji lokalnego konfliktu ekologicznego. Autor publikacji nawiązuje w swych rozważaniach do *nowej socjologii miasta*, w myśl której na rozwój miasta wpływają elementy egzo- i endogeniczne. Czynniki makrostrukturalne dotyczą przestrzennej koncentracji kapitału oraz warunków konkurencji grup interesu, co ostatecznie wpływa na rozwój miasta. Nie bez znaczenia są również powiązania między lokalnymi grupami biznesowymi a władzami miasta. Współzależność tych podmiotów prowadzi do formowania się *reżimów miejskich*.

Naczelnym celem rozważań autora jest opis świata społecznego zbiorowości lokalnej w sytuacji konfliktu ekologicznego w mieście. Główny problem badawczy dotyczy tego, „jakie znaczenie mają uwarunkowania postaw sprzeciwu mieszkańców osiedla mieszkaniowego dla ich dyspozycji do kompromisowego rozwiązania i dynamiki przebiegu konfliktu ekologicznego w mieście” (s. 119). Robert Bartłomiejski analizuje: znaczenie i jakość relacji sąsiedzkich, uwarunkowania społeczne, terytorialne oraz własnościowe sąsiedztwa, a także czynniki mające istotne znaczenie w identyfikacji przez zbiorowość lokalną w sytuacji konfliktowej.

Część teoretyczna książki jest podzielona na trzy rozdziały. W pierwszym, zatytułowanym „Miasto w poszukiwaniu dróg zrównoważonego rozwoju”, autor dokonuje przeglądu oraz krytycznej analizy orientacji teoretycznych dotyczących rozwoju miast. Robert Bartłomiejski szczególną uwagę poświęcił ekologii społecznej i ekonomii politycznej. Autor recenzowanej książki dokonał trafnej analizy rozwoju społecznego ze szczególnym uwzględnieniem teorii modernizacji. Rozdział kończy się analizą ryzyka w kontekście konfliktu wywołanego rozwojem. R. Bartłomiejski zauważa zależność między brakiem pewności a brakiem zaufania do *systemów eksperckich*. Odwołując się do filozofii Zygmunta Baumana, autor książki stwierdza, że żyjemy w społeczeństwie płynnego łęku. To odniesienie do postmodernistycznej wizji świata wiąże się z odpowiedzialnością władz samorządowych za wdrażanie zrównoważonego rozwoju miasta oraz przeciwdziałanie konfliktom miejskim.

W drugim rozdziale pt. „Konflikt ekologiczny jako konsekwencja rozwoju miasta” autor recenzowanej książki dokonał syntetycznego opisu rozważań klasyków oraz badań dotyczących konfliktu ekologicznego w mieście. Co istotne, Robert Bartłomiejski dowodzi, że konflikty ekologiczne można analizować ze względu na złożoność struktury społecznej (mikro, mezo, makro, mega), a także przy uwzględnieniu licznych perspektyw badawczych. Autor zaprezentował główne teorie socjologii miasta w odniesieniu do konfliktów lokalizacyjnych wywołanych rozwojem. R. Bartłomiejski zwraca uwagę na to, że konflikt ekologiczny można oceniać w szerszym znaczeniu, tj. jako konflikt o środowisko naturalne. Wynika to głównie z założenia, iż stosunki społeczno-przestrzenne są definiowane przez ścisły związek natury i człowieka. W sytuacji degradacji środowiska bądź niedoboru jego zasobów może dojść do konfliktu prowadzącego do działań kontestacyjnych z udziałem zbiorowości terytorialnej, władzy lokalnej, inwestorów i innych podmiotów. Zdaniem R. Bartłomiejskiego, konflikty ekologiczne oraz lokalizacyjne wywołane rozwojem mają podobne zakresy znaczeniowe i podstawę w konfliktach interesu. Według autora recenzowanej książki, konflikty lokalne są oczywistą konsekwencją rozwoju cywilizacyjnego oraz procesów transformacyjnych, w skład których można zaliczyć: wolność polityczną i gospodarczą, upodmiotowienie jednostek i zbiorowości, a także decentralizację władzy. Do zbiorowych aktorów lokalnych konfliktów ekologicznych

autor zaliczył: władze lokalne, inwestorów i deweloperów, miejską zbiorowość lokalną, ruchy społeczne, organizacje pozarządowe oraz media lokalne. Według autora książki, konflikty miejskie powinny być analizowane z uwzględnieniem stanowisk, jakie reprezentują wyżej wymienieni aktorzy.

W trzecim rozdziale pt. „Osiedle mieszkaniowe jako przestrzeń konfliktów ekologicznych” autor odwołuje się do licznych teoretyków z zakresu badań nad osiedlami i wspólnotami lokalnymi. Autor recenzowanej książki opisuje osiedle mieszkaniowe jako element systemu miejskiego, który jest złożony z podsystemu ekonomicznego, symbolicznego i politycznego. R. Bartłomiejski trafnie wskazuje na problemy dotyczące interpretacji tego, kim są mieszkańcy osiedla. Podkreśla on, że bez wnikliwej analizy czynników społecznych, kulturowych, demograficznych, przestrzennych, socjalnych i ekonomicznych nie można jednoznacznie wnioskować o wspólnotowości stosunków społecznych na osiedlu. Niemniej jednak należy wspomnieć, że bywają okoliczności (np. proces rewitalizacji), które mogą sprzyjać powstawaniu społeczności sąsiedzkich.

W rozdziale piątym, zatytułowanym „Metodologia badania”, R. Bartłomiejski przedstawia podstawy metodologiczne przeprowadzonych badań. Autor analizuje konflikt ekologiczny w mieście ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców osiedla, którzy – według autora książki – są naczelnym aktorem konfliktu. W badaniu zastosowano: analizę treści, indywidualne wywiady pogłębione z liderami zbiorowości osiedlowej, dwa reprezentatywne badania sondażowe na losowej próbie mieszkańców miasta oraz bezpośrednie wywiady kwestionariuszowe przeprowadzone z mieszkańcami osiedla. Dodatkowo autor przeprowadził obserwację uczestniczącą oraz analizę treści materiałów prasowych.

Szósty rozdział pt. „Charakterystyka badanej zbiorowości” Robert Bartłomiejski podzielił na dwie części. W pierwszej z nich zaprezentował podstawowe cechy strukturalne badanej populacji, tj. mieszkańców Szczecina. W drugiej części autor dokonał społeczno-demograficznej charakterystyki mieszkańców Międzyodrza-Wyspy Puckiej – osiedla, na którym zlokalizowano inwestycję szczecińskiej spalarni odpadów. Szczególnie interesujące wydaje się zwrócenie uwagi na opis badanej populacji ze względu na strukturę zamieszkania według typu zabudowy. Z badań au-

tora książki wynika, że różnorodny typ zabudowy może determinować opinie respondentów na temat konfliktu ekologicznego w mieście.

W rozdziale siódmym pt. „U podstaw infrastruktury społecznej konfliktu ekologicznego” autor opisał subsąsiedzkie terytorialne podsystemy społeczne mieszkańców badanej zbiorowości osiedlowej z uwzględnieniem czynników przestrzennych, społecznych i własnościowych. Jak wynika z analiz autora, podejście do sytuacji konfliktowej zależy od specyfiki relacji, jakie panują wewnątrz zbiorowości osiedlowej. Jedynie w przypadku relatywnie silnego poczucia wspólnoty można wypracować najsilniejszą pozycję w konflikcie.

Ostatni, ósmy rozdział pt. „Uwarunkowania konfliktu” to krytyczny opis konfliktu ekologicznego w świetle analizowanego przypadku. Robert Bartłomiejski przytacza szczegółowy opis konsultacji społecznych, w trakcie których omawiano poszczególne etapy powstania planowanej inwestycji. Ponadto omawia sposoby ostrzegania oraz kompensacji ryzyka przez badanych. Autor recenzowanej książki podsumowuje swe rozważania „Zakończeniem”, w którym przedstawia najważniejsze konkluzje z przeprowadzonych badań. Jak wynika z lektury książki, kluczową rolę w kształtowaniu postaw sprzeciwu mieszkańców odgrywają postawy względem mikro- i mezośrodowiska mieszkalnego, typy więzi sąsiedzkich, identyfikowane zagrożenia ekologiczne, interesy ekonomiczne, a także zaufanie do władz lokalnych i inwestora.

Książka Roberta Bartłomiejskiego ujawnia złożoność konfliktów ekologicznych w mieście. Autor opisuje światy społeczne podsystemów sąsiedzkich, subsąsiedzkich i osiedlowych z uwzględnieniem perspektywy mikro-, mezo- oraz makrospołecznej, co stanowi niepodważalną wartość recenzowanej książki. Dodatkowym atutem recenzowanej książki jest zastosowanie studium przypadku jako metody badawczej. Takie rozwiązanie umożliwia dokonanie pogłębionej analizy postaw mieszkańców osiedla w sytuacji wspomnianego konfliktu. Autor trafnie interpretuje zjawisko konfliktu o środowisko naturalne jako miejsce życia osoby, grup społecznych i całej zbiorowości w zmieniającej się przestrzeni. Jedynym zarzutem do recenzowanej książki może być oparcie studium przypadku na punktowym schemacie

prowadzenia badania. Takie rozwiązanie wiąże się z ryzykiem niezidentyfikowania części uwarunkowań postaw mieszkańców osiedla.

Konkludując, należy stwierdzić, że wnikliwa analiza literatury podmiotu i przedmiotu, a także pozyskane przez R. Bartłomiejskiego wyniki badań sprawiają, iż recenzowana książka ma niebagatelną wartość poznawczą w rozwiązywaniu lokalnych konfliktów ekologicznych w mieście.

Wpłynęło/received 29.06.2017; poprawiono/revised 25.09.2017